

УДК 373.3.016.78

Л.О. ЗАРЯ,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фортепіано
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ

Статтю присвячено проблемі визначення об'єктивних особливостей, змісту інтересу учнів до музики і методики його формування з урахуванням взаємообумовлених психофізіологічних процесів, в основі яких лежать: індивідуальна особливість учня, його знання, природна допитливість і потреба в естетичних враженнях.

Ключові слова: інтерес, навчання, емоції, почуття, свідомість.

Постановка проблеми. Завданням сучасної національної освіти й культури України є впровадження нових підходів до вдосконалення виховання та освіти, активізації музично-естетичного навчання. Безперечним є той факт, що чим раніше буде сформовано інтерес учнівської молоді до світової та національної музичної культури, виховано бажання розуміти й сприймати її різноманітність, забезпечено можливість постійного духовного самовдосконалення, тим міцніше буде розвинений інтелектуальний і культурний потенціал нашого народу.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз літератури стосовно інтересу до музики і методики його формування дозволяє висловити думку, що роль інтересів у становленні духовного світу особливо активно почали досліджувати українські педагоги з кінця XIX – початку XX ст. У науковців, як у психологічній, так і в педагогічній літературі, музичний інтерес трактується як складний комплекс психолого-педагогічних властивостей і процесів.

Основою розробки педагогічних аспектів музичних інтересів стали наукові праці педагогів-дослідників (А. Болгарський, Б. Брилін, Н. Лисіна, Н. Морозова, С. Никитюк, Т. Плесніна, Б. Теплов, Г. Тарасов та ін.). Загальні питання про музичний інтерес висвітлено в дисертаційних дослідженнях таких авторів: О. Бурліна, О. Дем'янчук, М. Румер, А. Сохор, В. Цукерман, Г. Щукіна та ін. Вченими визначено, що інтерес до музики присутній в усіх процесах пізнання, основою якого є мотивований інтерес [1, 2]. Музичний інтерес характеризується як реалізація музичної потреби, яка «відкривається в усвідомленому виборі творів для слухання» [1], що «пов'язане з такими особистісними властивостями, як емоції, ставлення, бажання, здібності» [5].

Формулювання мети. Увага до особливостей науково-педагогічного вирішення питань формування інтересу до музики і методів його формування пояснюється недостатнім розкриттям і складністю цієї проблеми, не набула чіткого наукового обґрунтування діалектична основа цього феномена в музичній освіті, недостатньо розкрито практичний аспект його формування.

У зв'язку з цим актуальним та важливим для практичної роботи викладача є науково-педагогічне обґрунтування суті інтересів до музики та пошук методів, що сприятимуть інтенсифікації розвитку цих інтересів.

Виклад основного матеріалу. Сутність категорії «інтерес» цікавила вчених здавна. Представник класичної німецької філософії Е. Кант уперше спробував дати філософське обґрунтування поняттю «інтерес». За його визначенням «інтерес» – це те, що робить розум практичним і визначає волю. На думку філософа, інтерес збігається з поняттям вольового потягу. На відміну від інших науковців, які надавали інтересу тільки епізодичну роль у почуттях, Е. Кант вважав інтерес постійним фактором. Він зазначав, що завдяки інтересу розум стає тією якістю, яка визначає волю людини. Заслугою Е. Канта є те, що він уперше розділив інтерес і потребу. При цьому він довів, що інтерес може мати тільки розумна істота. Розглядаючи інтереси дитини, він дійшов висновку, що зміст інтересів дитини розвивається з особистого досвіду [3].

На думку відомих психологів Т. Єгорова, Є. Натанзона, П. Рудіна, О. Ковальова, головною ознакою інтересу, його суттю може бути тільки стійке позитивне емоційне ставлення особистості до певного об'єкта. Іншими психологами (Б. Ананьєв, Л. Божович, В. М'ясищев) суть інтересу розглядається насамперед як активне пізнавальне ставлення людини до світу [6]. Розглядаючи поняття «інтерес», учені зазначають, що воно відображає багато значущих процесів.

На переконання Г. Щукіної, поняття «інтерес» пов'язане з психологією і тому відображає багато значущих процесів, починаючи від одиничних (увага) до їх сукупності, яка виражається у тенденціях, потребах, ставленні; як прагнення, потреба особистості займатися саме тією діяльністю, яка приносить задоволення [8]. Зокрема О. Дем'янчук висловлює думку, що поняття «інтерес» – одна з основних соціологічних категорій, вироблених суспільною, філософською думкою для позначення об'єктивних спонукальних причин діяльності людини [2]. Науковці визначають, що змістовий бік інтересів відносно незалежний від динамічного компонента і в той же час перебуває з ним у складному взаємозв'язку. Він вміщує систему спонукань до дії, мотивів, проявів різноманітної потреби.

Підсумовуючи викладене, визначаємо: *інтерес молодших школярів до музики* – це *спрямованість взаємообумовлених психофізіологічних процесів, в основі яких лежить індивідуальна особливість, музичний досвід, природна допитливість та потреба в естетичних враженнях*. Від загального інтересу інтерес школяра до музики відрізняється вибірковою спрямованістю психофізіологічних процесів, які зумовлюють потребу в естетичних враженнях, викликають образну уяву, емоції й почуття та сприяють творчому мисленню. Розвиток змістового боку інтересів дитини детермінується взаємообумовленими психофізіологічними факторами і залежить: від особистості (її розвиненості), свідомого ставлення до музики (музичного світогляду), музичного слуху (який спрямовує увагу і уяву), уміння сприймати музику (яке викликає увагу, уяву, почуття), пам'яті (спонукає до мислення й активності) [3].

Особливість інтересу учнів до музики міститься саме у почуттєвому сприйнятті музики. Відомо, що почуттєве сприйняття музики пов'язане з відповідними емоціями, а не з поняттєвою інформацією. Цілеспрямований розвиток емоцій учня може сприяти неусвідомленої музичної потреби, яка виявляється як реакція на емоційно неусвідомлену привабливість музики.

Інтерес до музики у плані чуттєвого пізнання нерозривно пов'язаний з мисленням, має мотиваційну спрямованість, супроводжується емоційним відгуком. Він включає процеси порівняння, співвіднесення певного музичного твору з типовими еталонами, які зберігаються в пам'яті. Добре знайомі музичні твори сприймаються на стереотипній основі, швидко й упевнено (як легко впізнають букви). Знайомі музичні твори сприймаються відразу (симультанно), малознайомі – структурно розгорнуто, поетапно (суктесивно).

Музика із самого початку охоплює значну сферу психіки учня та викликає суб'єктивну оцінку певної якості музики і тільки потім спрямовується в аналітичну, інтерпретуючу культурну сферу здібностей і смаків. Саме усвідомлення музичної потреби виступає у вигляді музичного інтересу, який стає спонукальним фактором до подальшої музичної діяльності. Тому збагачення музичного досвіду, накопичення музичних вражень від творів, близьких учням за змістом, має бути різноманітним за тематикою і жанрами.

Методика формування у молодших школярів інтересу до музики має передбачати включення учнів в індивідуальні, групові й колективні форми роботи. Елементи музичен-

ня на простих музичних інструментах знайомої мелодії допомагають формуванню інтересу до музики.

Привернення уваги учнів до незвичайних фактів, створення ефекту здивування – це поширений метод зацікавлення учнів навчальним матеріалом. Наприклад, може викликати інтерес повідомлення вчителя про те, що В. Моцарт в три роки вже складав свої перші твори, або те, що А. Бородін одночасно був композитором і вченим-хіміком.

Сучасні дослідники (О. Печерська, Т. Кіреєва) дійшли висновку, що використання на уроках аналогій з кольором сприяє розвитку емоційності, підвищенню інтересу молодших школярів до музики. Тому дуже важливе використання на уроках наочності в яскравій і доступній для учнів формі.

Певний інтерес до музики викликає «музична гра» (пропонуються О. Гуминською, Т. Шевчук, О. Юхневичем). Гра на уроці завжди бажана та цікава. До кожної теми уроку, окремого виду діяльності можна придумати гру. Для її створення потрібні винахідливість і фантазія вчителя. Ситуації гри запобігають перевтомленню і допомагають емоційному розрядженню. Проблемно-пошукові ситуації гри активізують учня, концентрують увагу, примушують вслухатися, мислити, розмірковувати, відчувати.

Без сумніву, тільки систематичні залучення до музики можуть викликати певний інтерес. Виконання різних завдань на уроці може сприяти формуванню яскравих емоційних вражень, уявлень про музичні жанри, а поступово – розвитку більш витонченого сприйняття музики.

Важливою умовою формування інтересу до музики є конкретні умови навчання в школі. Важлива думка Н.Г. Морозової, яка вважає, що «для виникнення й розвитку інтересу необхідно виконати певну кількість попередніх умов. Такими умовами є:

- створення сприятливих матеріальних передумов (обладнання уроку);
- забезпечення найнеобхіднішими попередніми знаннями й уміннями;
- підготовка психологічних передумов у вигляді позитивного емоційного ставлення до діяльності, вчителя, свідомого ставлення до предмета, розуміння його практичного значення...» [5].

Висновки. Отже, на основі аналізу досліджень можна зробити висновок про те, що особливість інтересу учнів до музики так або інакше пов'язана з емоційно-почуттєвою сферою учнів і є провідним фактором для певного вікового періоду. Тому вся мета навчання на уроці має складатися з уміння викладача формувати стійкий інтерес учня до музики, музичного мистецтва, самостійного прагнення пізнавати, знаходити, розуміти нове і невідоме. Учителю, формуючи інтерес до музики, варто використовувати роль класного колективу. Треба зазначити, що водночас ситуація суперництва в класі (наприклад, за оцінку) може знизити внутрішню пізнавальну мотивацію, викликаючи лише зовнішній, ситуативний та епізодичний інтерес. Формуючи в учнів інтерес до музики та творчу активність на уроках, вчитель має враховувати рівень знань і розумових навичок учнів кожного класу, віку і рівень можливостей їх осмислення, готуючи учнів до сприйняття того нового, що відкривається на кожному шаблі навчання музики.

Список використаних джерел

1. Бурлина Е.А. О понятии «музыкальный интерес»: сб. статей. Вып. 2 / Е.А. Бурлина. – Л.: Музыка, 1975. – 215 с.
2. Дем'янчук О.М. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи: дис. ... д-ра пед. наук / О.М. Дем'янчук. – К., 1995. – 368 с.
3. Заря Л.О. Методика формування інтересу молодших школярів до музики з використанням мультимедійних технологій: дис. ... канд. пед. наук / Л.О. Заря. – К., 2013. – 189 с.
4. Кант И. Сочинения: в 6 т. / И. Кант. – М.: Мысль, 1965. – Т. 4, ч. 1.– С. 306.
5. Морозова З.П. Процесс формирования музыкальной потребности младших школьников: автореф. дис. ... канд. пед. наук / З.П. Морозова. – М., 1979. – 16 с.
6. Божович Л.И. Познавательные интересы и пути их изучения / Л.И. Божович. – М.: Изд-во Акад. пед. наук. РСФСР, 1955. – 260 с.
7. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / В.Н. Шацкая. – М.: Педагогика, 1975. – 200 с.

8. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1974. – 351 с.

References

1. Burlina, E.A. (1975), *O ponjatii "Muzykal'nij interes"* [About the concept of "Musical interest"], Collected articles, issue 2, Music Publ., Leningrad, USSR, 215 p.
2. Dem'ianchuk, O.M. (1995), *Formuvannia muzychno-estetychnykh interesiv uchniv zahal'noosvitn'oi shkoly*. Dys. dokt. ped. nauk. [The formation of musical and aesthetic interests of the students of secondary schools. Dr. ped. sci. diss.], Kyiv, Ukraine, 368 p.
3. Zarja, L.O. (2013), *Metodika formuvannja interesu molodshih shkoljariv do muziki z vikoristannjam mul'timedijnih tehnologij*. Dis. kand. ped. nauk [Method of forming interest of younger students to music using multimedia technologies. PhD ped. sci. diss.], Kyiv, Ukraine, 189 p.
4. Kant, I. (1965). *Sochinenija* [Works], Mysl' Publ., Moscow, USSR, vol. 4, part 1, p. 306.
5. Morozova, Z.P. (1979), *Process formirovanija muzykal'noj potrebnosti mladshih shkol'nikov*. Avtoref. kand. ped. nauk [The process of forming the musical needs of younger students. Abstract of PhD ped. sci. diss.], Moscow, USSR, 16 p.
6. Bozhovich, L.I. (1955). *Poznavatel'nye interesy i puti ih izuchenija* [Educational interests and ways of learning], Academy of pedagogical Sciences RSFSR Publ., Moscow, USSR, 260 p.
7. Shackaja, V.N. (1975), *Muzykal'no-jesteticheskoe vospitanie detej i junoshestva* [Musical-aesthetic education of children and youth], Pedagogy Publ., Moscow, USSR, 200 p.
8. Shhukina, G.I. (1974), *Problema poznavatel'nogo interesa v pedagogike* [The problem of cognitive interest in pedagogy], Pedagogy Publ., Moscow, USSR, 351 p.

Статья посвящена проблеме определения объективных особенностей, содержания интереса учащихся к музыке и методики его формирования с учетом взаимообусловленных психофизиологических процессов, в основе которых лежат: индивидуальная особенность учащегося, его знания, природная пылливость и потребность в эстетических впечатлениях.

Ключевые слова: интерес, обучение, эмоции, чувства, сознание.

This article is devoted to the issue of determining learners' musical interest objective peculiarities and to some methods of forming schoolchildren's interest in music as one of the aspects of pupils' education.

Key words: interest, education, emotions, feelings, consciousness.

Одержано 25.02.2015.